

Baikovo kapinės

Lenkų pėdsakai Kyjivo kapinėse

SVARBIOS DATOS

pasirengimas įkurti Baikovo kapines, kurios iš pradžių vadintos Novostrojevskio kapinėmis

pašventinta medinė Šv. Dmitrijaus Rostoviečio stačiatikių cerkvė

prijungta teritorija kitoje Baikovo gatvės pusėje, vadinama naujosiomis kapinėmis

pastatyta raudonų plytų siena, skirianti kapines nuo Baikovo gatvės

pastatytas paminklas 1920 m. pavasarį mūšyje su bolševikais žuvusių lenkų karių sektoriuje

išbetonuota beveik baigta statyti „Atminimo siena“ (autoriai: Ada Rybačiuk ir Vladimir Melnyčenko) – 230 m ilgio bareljefas prie kelio į krematoriumą

1832
—
1833

apie
1834

1841

1848

1876

1884
—
1889

XIX a.
septintasis
dešimtmetis

1900

1935

1971

1975

2001

atidarymas ir pirmieji kapai dabartinėje senųjų kapinių dalyje

pastatyta koplyčia liuteronų kapinių dalyje

naujosiose stačiatikių kapinėse iškyla mūrinė Viešpaties žengimo į dangų cerkvė, pastatyta neobizantiniu stiliumi pagal Vladimiro Nikolajevio projektą

katalikiška kapinių dalis išplėsta administratoriaus kun. Piotro Žmigrodzkiego pastangomis

Baikovo kapinės uždaromos

Baikovo kapinės pripažintos išskirtiniu Ukrainos istorijos paminklu

Gerardo Baikovskio antkapinės koplyčios fragmentas, nuotr. B. Gutowski

1812 m. Kyjive gyveno daugiau nei 4 tūkst. lenkų. XX a. pradžioje mieste jau gyveno apie 17 tūkst. lenkų. Jie sudarė maždaug septynių procentų mažumą, turinčią didelį ekonominį potencialą ir įtaką miesto gyvenimui. Kai kurie jų ėjo aukštas pareigas, pavyzdžiui, miesto biržos įkūrėjas ir miesto prezidentas 1860–1863 m. Józef Zawadzki. Nemažai lenkiško kapitalo bendrovių turėjo savo atstovybes Kyjive.

Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse jų skaičius išaugo maždaug iki 40 tūkst. Karo metais į miestą atvyko daug pabėgėlių iš Lenkijos Karalystės ir Galicijos. Po 1917 m. kilo paskutinė didelė naujakurių banga, visų pirma iš apylinkių. Situacija pasikeitė 1920 m. birželį atsitraukus Lenkijos kariuomenei ir Petliūros sąjungininkų daliniams. Nors caras nesugebėjo nutautinti kyjiviečių lenkų, bolševikams tai iš esmės pavyko. Daug miesto gyventojų išvyko, daug buvo nužudyta. Iš pradžių – trečiajame ir ketvirtojo dešimtmečio pradžioje – veikė tokios organizacijos kaip Lenkų mokslo draugija ar Ukrainos valstybinis lenkų teatras. Taip pat buvo galima įsigyti laikraščių lenkų kalba, pavyzdžiui, 1925–1935 m. leistą „Głos Młodzieży“ (Jaunimo balsas), taip pat laikraštį „Marchlewskczyzna Radziecka“ (Tarybinė Marchlevščizna), leistą į rytus nuo Žytomiro įkurtoje Juliano Marchlevskio lenkų tautinėje apygardoje. Dėl 1932–1933 m. politiškai sukkelto bado, po to pasikeitusios tautinės politikos ir represijų lenkų skaičius Kyjive smarkiai sumažėjo ir daugelį metų negalėjo veikti lenkų organizacijos.

Oficialiais duomenimis, 1926 m. mieste gyveno apie 14 tūkst. lenkų, 1939 m. apie 12 tūkstančių, o antroje XX a. pusėje apie 10 tūkstančių. Šiuo metu Ukrainos sostinėje gyvena apie 7–10 tūkstančių lenkų. Dalis jų atsikraustė į Kyjivą jau po 1991 m.

Kyjive veikė lenkų organizacijos, tokios kaip Patriotinė draugija, lenkų gimnastikos draugija „Sokół“, lenkų teatras, o nuo 1906 m. ėjo spauda lenkų kalba, įskaitant „Dziennik Kijowski“ ir „Kłosy Ukrainkie“.

Julius Ferdinando Mazonna (Julius Ferdinandus Mazonna) (1885 m.), Kyjivo šv. Aleksandro ligoninės direktoriaus, palaidoto kapinių liuteronų dalyje, antkapis, nuotr. N. Piwowarczyk

*Amelios Platzer antkapis,
nuotr. N. Piwowarczyk*

nuotr. N. Piwowarczyk

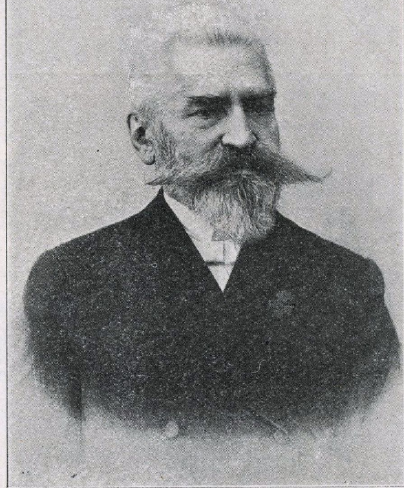
Gyventojų skaičiaus augimas ir, svarbiausia, planai plėsti tvirtovę bei uždaryti keletą kapinių lėmė, kad XIX a. trečiajame dešimtmetyje pradėta galvoti apie naujų kapinių įkūrimą. Taip prasidėjo kapinių istorija. Jų pavadinimas kilęs nuo rusų generolo, netoliese buvusio dvaro savininko, Sergejaus Baikovo pavardės. Taigi, iš tikrųjų tai yra Baikovo kapinės. Kita vertus, šios kapinės dažnai vadinamos pasakiškomis (lenk. bajka – pasaka. Vert. past.). Tai nestebina, nes jose yra kažkas nostalgiško ir magiško – vaikystės ir nekaltybės pėdsakas, supriešintas su mirties galutinumu ir neišvengiamumu. Kas nenorėtų atgulti amžino poilsio gražioje pasakoje?

Kai kapinės buvo įkurtos, dabartinis jų pavadinimas dar nebuvo vartojamas, o pats nekropolis atrodė esantis labai toli. Tačiau vaizdinga vieta, tai, kad čia buvo laidojami įžymūs žmonės, ir, svarbiausia, vietų prienamumas lėmė sparčią kapinių, susidedančių iš trijų dalių: stačiatikių, katalikų, vadinamų lenkiškėmis, ir liuteronų, vadinamų vokiškėmis, plėtrą.

Lesia Ukrainka (1871–1913), Mykola Lysenko (1842–1912), „Maldos už Ukrainą“ muzikos autorius, arba Mychaila Hruševskis (1836–1934) svarbios šiuolaikinei Ukrainai asmenybės. Dėl jų kapų kapinės yra ne tik miesto kapinės, bet ir nacionalinis panteonas.

Baikovo kapinėse palaidota nemažai lenkų, Kyjivo ir Kyjivo gubernijos gyventojų. Iki šių dienų išliko apie 640 iki 1945 m. pastatytų paminklų.

nuotr. „Tygodnik Ilustrowany“ 1903 m., Nr. 10

JOZEF CHOYNOWSKI.

Katalikiškoje kapinių dalyje ilsisi daug žymių Kyjivo gyventojų. Kai kurių jų antkapiniai paminklai išliko iki šių dienų.

Józef Chojnowski (1833–1914)

archeologas ir kolekcionierius. Sukaupė turtingą archeologinę kolekciją, kurią užrašė Varšuvos dailės skatinimo draugijai. Dabar ji yra Varšuvos nacionalinio muziejaus, Poznanės nacionalinio muziejaus ir sostinės Valstybinio archeologijos muziejaus fondų dalis.

Ludwik Górecki (1825 – 1885)

medicinos daktaras, Kyjivo Šv. Vladimiro universiteto profesorius. 1871 m. vykdė Kyjive pirmąjį skiepijimą nuo raupų.

Leon Idzikowski (1827–1865)

didžiausio Kyjivo knygyno, skaityklos ir leidyklos įkūrėjas. Be kita ko, jis spausdino pirmuosius žymaus ukrainiečių kompozitoriaus Mykolas Lysenko ir lenkų poetų kūrinių leidimus. Iki 1920 m. leidykla išleido apie 8 000 leidinių. Varšuvos filialas veikė iki 1944 m.

Narcyz Jankowski (1827–1910)

atsisakė karinės karjeros ir dvaro dėl kovos už tautos laisvę, už ką sumokėjo dvidešimties metų tremtimi į Sibirą. Grįžęs apsigyveno Kyjive pas savo brolių Leonardą – filantropą, „Kyjivo dienraščio“ įkūrėją ir Šv. Nikolajaus cerkvės Kyjive statybos iniciatorių.

Stanisław Syroczyński (1848–1912)

miškininkas, žemvaldys, filantropas, vienas iš Lenkų nacionalinės partijos Rusijoje įkūrėjų kartu su Romanu Dmowskiu. 1906–1909 m. Valstybės tarybos narys.

Wilhelm Kotarbiński (1848–1921)

dailininkas, Sankt Peterburgo dailės akademijos „pripažintas ir pagerbtas kaip akademikas už pasiekimus meno srityje“. Jo kapas daugelį metų buvo užmirštas. Tik XX a. dešimtajame dešimtmetyje jį surado Kyjivo lenkų nacionalinė ir kultūrinė draugija „Zgoda“, kuri inicijavo naujo paminklo pastatymą.

Leono Idzikowskio, nuotr. B. Gutowski

Ukrainiečių poetės Lesios Ukrainkos paminklas, nuotr. N. Piwarczyk

Włodzimierz Wysocki (1846–1894)

poetas ir populiarius Kyjivo fotografas. Didžiosios kunigaikštienės Aleksandros Petrovnos dvaro fotografas. Jo simbolinis antkapis yra motinos Maksimilios kape.

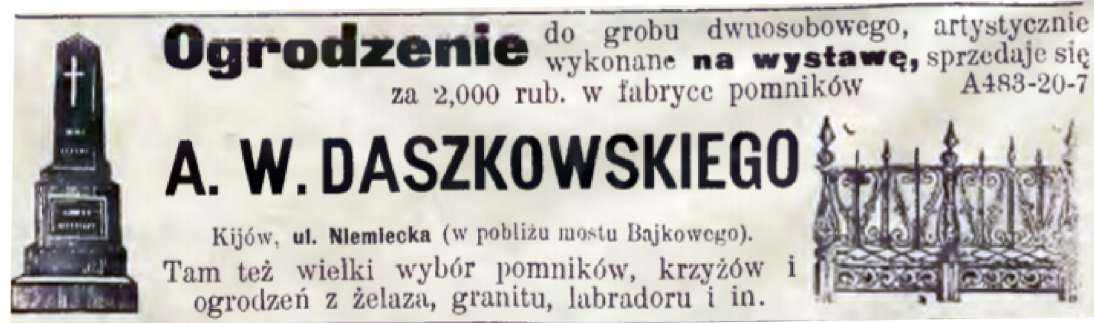
Włodzimierz Wyskowicz (1854-1912)

profesorius, patologas, epidemiologas, vienas iš šiuolaikinės imunologijos pradininkų. Lenkų ligoninės Kyjive ir Liublino amatininkų dirbtuvių iniciatorius ir steigėjas.

Ogrodzenie do grobu dwuosobowego, artystycznie wykonane **na wystawę**, sprzedaje się za 2,000 rub. w fabryce pomników A483-20-7

A. W. DASZKOWSKIEGO

Kijów, ul. Niemlecka (w pobliżu mostu Bajkowego).
Tam też wielki wybór pomników, krzyżów i ogrodzeń z żelaza, granitu, labradoru i in.

W. Daszkowskio Kyjivo akmens dirbtuvės reklaminis skelbimas, „Kyjivo dienraštis“ 1906 m., nr. 79

Józef Zawadzki (1818–1886)

lenkų leidėjas ir spaustuvininkas, publicistas, vienas iš Kyjivo lenkų draugijos įkūrėjų ir miesto biržos organizatorių, 1860–1863 m. Kyjivo prezidentas.

Włodzimierzo Wyskowicziaus antkapis, nuotr. B. Gutowski

nuotr. N. Piwowarczyk

Kapinių pakraštyje palaidoti lenkų kariai. Jie miestą pasiekė 1920 m. per sudėtingą Kyjivo ekspediciją. 1919 m. Rusijos pilietinio karo baigtis atrodė nulemta. Jis baigėsi po metų, nors nedidelio masto kariniai veiksmai tęsėsi iki 1923 m. Didesnių pajėgų dalyvavimas Lenkijos ir bolševikų konflikte kėlė grėsmę tiek Lenkijos, tiek Ukrainos Liaudies Respublikos nepriklausomybei. Józefo Piłsudskio ir Simono Petliūros sudaryta sąjunga numatė Ukrainos suverenitetą ir bendrus karinius veiksmus. Įspūdingiausias epizodas buvo Kyjivo užėmimas beveik be kovos. Tai nebuvo ilgalaikė pergalė, nes gegužės pabaigoje bolševikai pradėjo kontrpuolimą ir po įnirtingų kovų, be kita ko, užėmė Žytomyrą. Susidūrus su realia grėsme būti apsuptiems buvo nuspręsta trauktis. Nepriklausomai nuo tolesnio karo likimo, Kyjivo užėmimas buvo svarbus triumfo momentas bendroje Lenkijos ir Ukrainos kovoje.

Nors Kyjivo užėmimas nebuvo ypač kruvinas, vykę mūšiai, įskaitant mūšius dėl kairiojo kranto prie alaus daryklų, pareikalavo nemažai aukų. Apskaičiuota, kad kampanijos metu žuvo apie 150 lenkų karių. Tarp jų ir du lakūnai, kurių lėktuvus sudužo netoli Kyjivo. 114 iš jų amžinojo poilsio vietą rado Kyjive, tuometinių Baikovo kapinių pakraštyje.

„Taip pat aplankiau 1920 m. karių kapines. Čia, atviraime, neaptvertame lauke, visai šalia gražiai aptvertų ir papuoštų gražiu paminklu vokiečių karių kapinių, stovi lygios eilės lenkų kapų su geležiniais kryžiais. Tradicijų negerbianči ranka jų pasigailėjo. Jie stovi tvarkingai: lygiai, tarsi rikiuotėje.“ Taip legionierių kapus aprašė maršalo Piłsudskio adjutantas kapitonas Mieczysławas Lepeckis. Apsilankė čia savo nepaprastoje kelionėje po sovietinį Kaukazą.

Pastangos sutvarkyti kapus užtruko. Kapinės buvo atidarytos 1935 m. gegužės 3 d., likus kelioms dienoms iki maršalo mirties. Tai buvo vienintelės tvarkingos Lenkijos karių kapinės tų metų SSRS teritorijoje. Vos po kelerių metų jos buvo sugriautos.

Marija Bondziuk-Berezowska, kuri prisiminė dar prieš karą pastatytą paminklą ir sulaukė laisvos Ukrainos, pasidalijo savo prisiminimais su vietos lenkais. Jų dėka praėjusio amžiaus dešimtajame dešimtmetyje paminklą atstatė Kovos ir kankinystės atminimo apsaugos taryba, pasitelkusi savo socialinius globėjus – lenkų draugiją „Zgoda“.

TU SPOCZYWA
114 ŻOŁNIERZY WOJSKA POLSKIEGO
POLEGŁYCH W REJONIE KIJOWA
WIOSNĄ 1920 R. W BOJACH
TOCZONYCH PRZY WSPÓŁUDZIALE
FORMACJI UKRAIŃSKICH
PRZECIW ARMII CZERWONEJ

Šiuolaikinė atminimo lenta žuvusiems atminti,
nuotr. D. Janiszewska-Jakubiak

CZEŚĆ ICH PAMIĘCI

Išlikęs Lenkijos karių, žuvusių 1920 m., kapų fragmentas,
nuotr. N. Piwowarczyk

Do Legionistów

Cypriano Ułaszyno antkapis,
nuotr. N. Piwowarczyk

Kapinėse išliko keli šimtai antkapinių paminklų su lenkiškais užrašais.

Kas jie buvo? Vardas, pavardė, gyvenimo metai – šią pagrindinę informaciją galima rasti, jei išlikęs užrašas ant kapo. Tačiau nesužinosime, kokie žmonės buvo žuvusieji. Visuomeniškai aktyvesnių žmonių atveju yra išlikę istorinių nuorodų, kartais trumpai užsimenama apie užimamas pareigas. Tačiau apie daugelį jų sunku rasti informacijos.

Kartais galima rasti užrašų, kurie kaip liudija apie mirusįjį. Paminklų užsakovai paprastai prašydavo maldos, patikėdavo mirusįjį Dievui ar parinkdavo epitafijoms citatas iš Biblijos. Kartais užrašuose aprašomi mirusieji arba gyvųjų jausmai. Kartais sunku atsispirti įspūdžiui, kad susiduriame su retorinėmis formulėmis, kartais sukurtomis pagal antkapinės poezijos pavyzdį. Kai kurie iš jų stebina savo dirbtinumu ir formos griežtumu. Tačiau sunku abejoti jų uoširdumu. Pavyzdžiui, ant Maksymylios Wysockos kapo iškaltas gražus eilėraštis, kurį parašė jos sūnus, Kyjivo poetas Włodzimierz Wysocki. Kartais informacija būna glaustesnė: „gyveno dorai, mylėjo Dievą ir savo tėvynę“. Antkapiniai eilėraščiai kartais rėžia akį savo forma ir frazių banalumu, nors dažnai, nepaisant glaustumo ir formos nerangumo, užrašas jaudina savo autentiškumu ir išreiškiamos kančios bei ilgesio gilumu.

Tarp Baikovo kapinėse esančių užrašų yra vienas ypatingas:

Įspėjimas tėvams: / Iki gyvenimo pabaigos /
Neduokite vaikams savo turto.
Kape manęs jau tai nevalgins, / Aš miegosiu
jame, kol Dievas mane pašauks.

Maksymylios Wysockos antkapis,
nuotr. B. Gutowski

Gobys nie stracił w żywota kolei:
Mienie przyjaciół, zdrowie czy dostatki-
Wszystko odzyskać możesz tylko Matki
Drogiej nie znajdziesz- i nie miej nadziei!
Jako Bóg jeden była mi jedyna,
Lecz ją Wszechmocny powołał do Siebie,
Więc aż dwa Bóstwa dzisiaj mam na niebie
Do których teraz moje modły płyną.
Przehaez mi, Panie, że w uczuć rosterce
Miedzy Was dwojga modły moje dziele
Wszakże mej Małce tak zawdzięczam wiele:
Tyś mi dał dusze-ona dała serce...

Kartais užrašas atskleidžia istorijos detales, kaip, pavyzdžiui, apie Karoliną Dombrowską. Iš užrašo sužinome, kad ji žuvo traukinio katastrofoje Prancūzijoje. Daugiau informacijos randame Prancūzijos spaudoje: [...] 1900 m. lapkričio 15 d. Landai departamente tarp Saint-Geours ir Saubusse įvyko prabangaus traukinio Madridas–Paryžius „Sud-Express“ avarija.

Vakar ryte į Paryžių atvažiavo traukinys, kuriuo atgabentas ponios de Dombrowskos kūnas ir kiti išgyvenusieji [...].

Žuvusiosios vardas Karolina de Dombrowska, ji buvo Leopoldo Makomaskio ir Marijos Zarenwskos (Zakrzewskos) duktė. Jai buvo 34 metai. Ji buvo katalikė ir Kyjive likusių aštuonių vaikų motina. Komisarui patvirtinus tapatybę, karstas su aukos kūnu buvo nugabentas į Švento Tomo bažnyčią, iš kur jis bus pervežtas į Kyjivą.

Aleksandros Jezierskos antkapis,
nuotr. B. Gutowski

Przešla przez życie
jak Anioł poświęcenia,
z myślą obowiązków
względem drugich
z zaparciem się
niebie samej

Ant kitų paminklų, be kita ko, galima perskaityti:

Mylimos motinos, dukters ir sesers netektis/ paliko
našlaičių širdyse / 6 mažų vaikų/ ir visos šeimos nepa-
taisomą / sielvartą

Tegul tavo mylimiausias / kūnas ilsisi čia ramybėje /
brangiausioji Motina! Tavo mirtingasis gyvenimas /
nuolat stiprina / Dievo baimės ir meilės / artimui
bruožą, nes toks gyvenimas / amžinas!

Vyras buvo doras ir sąžiningas, / Jis gyveno ne dėl
savęs, o dėl artimųjų; / Teisėjau, būk jam teisingas, /
Viešpatie, suteik jam kampą danguje!

Ką beprarastum gyvenimo vingiuose: / Turtus drau-
gus, sveikatą ar prabangą - /Viską gali atgauti, išsky-
rus Motiną / Kitos nerasi - ir nesitikėk! / Kaip vienas
Dievas ji buvo mano vienintelė, / Bet Visagalis
pašaukė ją pas save, / Taigi šiandien danguje turiu dvi
Dievybes, / Į kurias dabar krepsta mano maldos /
Atleisk man, Viešpatie, už jausmų dilemas / Tarp jų
abiejų mano maldos išsiskyrė / Juk aš tiek daug skolin-
gas savo Motinai: / Tu sielą man davėi, o ji man davė
širdį

Tu spindėjai mums kaip tiesos, darbo, meilės ir /
pasiuokojimo pavyzdys, šiandien globoji mus / iš dan-
gaus kaip sauganti Dvasia

Devynerių metus buvai tėvų džiaugsmas ir laimė

Gyvenai dorai, mylėjai / Dievą ir tėvynę

Garbingą motiną su liūdesiu / didžiu palydi amžiams /
prašyki Dievo užtarimo jai, / praeivi, meldžia Tavęs
josios vaikai.

Aniela Pol, poeto Wincento Polo žmonos, antkapis,
nuotr. N. Piwowarczyk

Baikovo kapinės tai ir pamirštos bei nežinomos istorijos. Čia ilsisi tūkstančiai žmonių, kurių paminklai neišliko. Daugelio žmonių vardai šiandien niekam nieko nesako. Kai kurie jų savo laiku buvo svarbūs, pavyzdžiui, Maurycy Poniatowski, Edward Przewórski (kritikas), Antoni Jaksza Marcinkowski (rašytojas), August Piskorski (odadirbys), generolai Kazimierz Dubicki, Ignacy Haciski, Wacław Iwanowski, Gabriel Rześniowiecki, Feliks Zdański, taip pat Ksawery Marszycki (gimnazijų kuratorius) ir Feliks Lenkiewicz-Iphorski (Voluinės gubernijos bajorų maršalka).

Labiausiai pamirštos moterys. Jų kapų paminklų išliko kur kas mažiau. Iš užrašų sužinome, kad jos buvo žmonos, motinos, močiutės, mylimosios. Kartais jos identifikuojamos savo vyrų vardais, pavyzdžiui, generolienė Helena Paszkowska. Apie Maksimiliją Wysocką taip pat sužinome tik todėl, kad ji buvo poeto motina. Apie jas kalbama rečiau, nes jų istorijos nedera su pasakojimais apie karo nuopelnus, pasiekimus žinių, sveikatos apsaugos, politinės sėkmės srityse. Tačiau ar dėl to jų istorija, parašyta pagal tai, kokią vietą joms skyrė visuomenė, yra mažiau svarbi?

Neužsimenama apie Teresą Newerly arba Anielą Pol, antrąją poeto Wincenty Polo žmoną. Jų pamiršti paminklai buvo nustatyti per 2021 m. atliktą inventorizaciją. Kas jos buvo? Teresa Abramow-Newerly tai rašytojo Igorio Newerly motina. Ji padėjo jam pabėgti iš Kyjivo 1924 m. Barbaros Grzesińskos istorija įrodo, kad Kyjivo moterys buvo ne tik motinos ir žmonos, bet ir aktyvios profesionalės, gerai pasirengusios darbui. Baigusi kursus Kyjive, Berlyne, Paryžiuje ir Londone Grzesińska pradėjo dirbti vietos įmonėse. Deja, mirtis ją pasiglemžė vos sulaukus 22 metų.

Apie kapinėse dirbusius menininkus ir amatininkus žinome nedaug. Ant Antonio Pawłowicziaus (1809–1895) antkapinio paminklo išliko parašas „A. Росси“ (A. Rossi), o ant Juliuszo Patkowskio (1867–1888) bei Wojno šeimos (apie 1890) paminklo „П. Я. Риццолатти“ (P.J. Rizzolatti). Pastarojo vadovaujama įmonė gamino ne tik antkapinius paminklus, bet ir praustuvus.

Wyroby **Marmurowe** zakładu
Wdowy **de-Wecchi**, Niemiecka Nr.
10, (d. własny)
poleca
Pomniki marmurowe, z labradoru, gra-
nitu, szwedzkiego kamienia,
od 25 rb. do 2-ch tysięcy i drożej.
Kraty żelazne nie wyżej cen
fabrycznych.
Zakład otrzymał mnóstwo podzięko-
wań za artystyczne i sumienne wyko-
nanie powierzonych robot. A370

Ant Helenos Mnich paminklo išliko iki 1914 m. Kyjive dirbusio Emilio Salos (1864–1920) skulptūra. Tarp kūrėjų minimas ir ukrainiečių kilmės Sankt Peterburgo klasikas, Kanovos mokinyš Iwanas Petrovičius Martosas (1754–1835). Kyjive veikė W. Korczakowo-Sawickio dirbtuvės. Trijų laidojimo koplyčių autorystė priskiriama Władysławui Horodeckiuvi (1863–1930). Góreckio koplyčią suprojektavo Kyjivo architektas Romualdas Grigorjevičius Tustanovskis (apie 1830 – po 1886).

Didžiausias paminklų rinkos magnatas XX a. pradžioje buvo „Вдова де Веккио“ (Našlė de Vecchio). Įmonę XIX a. įkūrė italų skulptorius Andrea Schiavoni, Puškino paminklo Kyjive autorius. 1902 m. jis pardavė įmonę Victorio de Vecchio, kuris netrukus mirė. Verslą perėmė jo sūnaus našlė Nadežda de Vecchio (mirė 1919 m.). Ji buvo kompozitorė ir muzikos mokytoja, taip pat turėjo teatro scenos patirties. Ji energingai vadovavo verslui, užmezgė tarptautinius ryšius, rūpinosi darbų kokybe. Per karą įmonė sumenko ir galiausiai bankrutavo. 1919 m. liepos 9 d. Nadežda de Vecchio buvo suimta, o vėliau nužudyta. Jos kapo vietos nežinome. Lenkiškoje kapinių dalyje išliko vienas paminklas su jos dirbtuvių parašu – ant prof. Włodzimierzo Wysokowicziaus (1854–1912) kapo.

Заведеніе
А. В. Дашковскаго.
Кіевъ, Печенгская, 6, и фабр.
Лыбедь, № 49. **Имѣю**
большой выборъ
лабрадорныхъ, гранитныхъ
памятниковъ, желѣзныхъ
крестовъ и оградъ, а так-
же принимаю разные за-
казы на желѣзные, винтовые и прямые
лѣстницы, разнаго рода двери, рамы и
кресты для куполовъ церквей **по умѣ-
реннымъ цѣнамъ.** 41-1003198

Iš skelbimų spaudoje žinome tokias dirbtuves kaip, M. Szaneco ketaus kryžių. Kaltinės geležies gaminius siūlė H. Szwalemos dirbtuvė. 1906 m. buvo paskelbta apie A. V. Daszkowskio, o 1907 m. – apie S. Ustnio-wicziaus akmens dirbtuves. Populiarus buvo ir brolių Jakubowskių fabrikas. Deja, mes nežinome jų darbo.

МАРМАРОНОЕ, ЛАБРАДОРНОЕ и ГРАНИТНОЕ
Золотая медаль 1902
заведенія
П. Я. РИЦЦОЛАТТИ,
въ Кіевѣ,
Телеф. №№ 1110 и 1087.
Мастерскія. В.-Васильковская ул., соб. домъ № 32, и мѣстечко Коросты-
шевъ, Кіев. губ. Магазины: В.-Васильковская ул., № 23 (противъ Шу-
ляевъ.), и Крещативъ, № 10, «Итальянскій магазинъ».
Постоянно въ большомъ выборѣ готовые памятники, желѣзныя ограды,
кресты и пр. Также принимаются заказы на таковыя въ городѣ и окрест-
ностяхъ. Специальное устройство мраморныхъ и гранитныхъ лѣстницъ.
Цѣны вышъ конкуренціи. 41-1003198

Władysławo Horodeckiego suprojektuotas de Wittu šeimos laidojimo koplyčios fragmentas, nuotr. N. Piwowarczyk

Kai nelieka mirusiųjų giminių, atminties netekę paminklai ima priminti teatro rekvizitus, jie miršta. Tačiau galime pabandyti išsaugoti jų istoriją, o kartais ir sukurti ją iš naujo.

Vaikščiodami Baikovo kapinių alėjomis galime sutikti žvitrį senutę, tvarkančią legionierių kvartalą ar šeimos kapus. Tai Wanda Pawłowa, viena iš ilgamečių kapinių prižiūrėtojų. Tokių žmonių kaip ji dėka senosios kapinės ir toliau gyvuoja. Net tada, kai nelieka artimųjų.

Baikovo kapinės turi ilgą ir gražią istoriją. Dar XX a. devintajame dešimtmetyje kapinėse pradėjo lankytis pirmieji savanoriai, kuriems vadovavo Czesława Raubiszko. Inicatyva išsiplėtė ir virto Lenkų tautine ir kultūrine draugija „Zgoda“, oficialiai veikiančia nuo 1992 m. Šiandien sunku nepastebėti šalia kapų esančių lentelių, liudijančių ilgametę šios organizacijos darbą.

Kapinės globoja kitos lenkų organizacijos, pavyzdžiui, Tarptautinė Ukrainos lenkų verslininkų asociacija ir Ukrainos lenkų sąjunga. Prie tvarkymo akcijos prisijungia ambasados, konsulato ir Lenkijos instituto diplomatai ir darbuotojai, o svarbiausia – Kyjivo gyventojai. Kartais padėti atvyksta grupės iš Lenkijos.

Nuotr. N. Piwowarczyk

*Gerardo Baikovskio antkapinės koplyčios fragmentas, apie 1905–1910 m.,
nuotr. B. Gutowski*

Baikovo kapinių priežiūra apima ir dokumentavimo darbus. Pirmuosius įrašus padarė a. a. Czesława Raubiszko dar devintojo ir dešimtojo dešimtmečių sandūroje. Sudarytą kartoteką iki šių dienų saugo ponía Wanda Pawłowa. Tai neįkainojamas žinių šaltinis ne tik apie esamus paminklus, bet visų pirma apie tuos, kurių pėdsakų nebeliko.

Palaidotų asmenų sąrašą, kai 1991–1992 m. sandūroje buvo atlikta pirmoji inventurizacija, sudarė Ludwika Niżyńska ir Maria Siwko. 2021 m. buvo sukurtas virtualus kapinių žemėlapis, kuriame pavaizduoti visi kapinėse esantys paminklai.

*Atliekant inventurizaciją,
nuotr. N. Piwowarczyk*

*Atliekant inventurizaciją,
nuotr. M. Gutowska*

Kulky žymės ant Henryk Zdanowski paminklo gali būti nepageidaujamos istorijos įrodymas. Nežinoma, kas ir kada šaudė ir ar norėjo sunaikinti paminklą. O gal tai tragiškų, tikriausiai karo laikų, įvykių pėdsakai? Henryk Zdanowski nebuvo atsitiktinis žmogus. Jis buvo lenkų patriotas, kurio tėvas žuvo per 1863 m. sukilimą, o iš šeimos buvo konfiskuotas turtas. Už patriotinę veiklą jis buvo pašalintas iš universiteto ir suimtas. Susikrovė kapitalą iš cukraus gamybos. 1906 m. tapo Dūmos deputatu. Vienas iš jo sūnų, taip pat Henrykas, žuvo Katyneje.

„Aš bėgau link Sovietų Sąjungos, o Sovietų Sąjunga atėjo pas mane“ - taip Wanda Wasilewska prisiminė sovietų kariuomenės įžengimą 1939 m. Išdavystė, išskaičiavimas ar ideologinis aklumas? Negalima paneigti jos atsidavimo tikslui, kuriuo ji tikėjo, tačiau taip pat reikia pripažinti, kad dėl to ji tapo išdavystės simboliu. Jos biografijoje yra ir šviesesnių vietų – jos dėka kai kuriems žmonėms pavyko išvengti lagerio arba jame išgyventi. Jos paminklas Nusipelnusiųjų alėjoje, pastatytas sovietų valdžios lėšomis, su užrašu lenkų kalba, lenkams sunkiai priimtinas. Primena mums, kad meninės formos ar poetinės iškilios sentencijos ne visada atitinka mirusiojo biografiją.

Tokių nepageidaujamos, nereikalingos ar tiesiog pamirštos istorijos pėdsakų kapinėse yra ir daugiau – apgriuvę paminklai, žemėmis apneštos plokštės, kryžiai, taip pat raudonos žvaigždės ant bevardžių antkapių, lentelės, dengiančios senus užrašus, pakartotinai panaudoti antkapiniai paminklai. Tai liūdna tikrovė. Tačiau kartais atsitiktinumas leidžia seniesiems paminklams išlikti.

2021 m. instituto „POLONIKA“ užsakyta Baikovo kapinėse buvo atlikta senųjų (pastatytų iki 1945 m. pabaigos) antkapinių paminklų inventorizacija. Ši paroda yra vienas iš inventorizacijos darbo rezultatų. 2022 m. bus pristatytas kitas antkapinių paminklų katalogas.

Bartłomiej Gutowski

Józefo Choynowskiego antkapis,
nuotr. N. Piwowarczyk

MARIA WENGBINSKA

ur. 25 grudnia 1883 r.

zm. 22 MAR

Publikacija towarzyszy wystawie:

Baikovo kapinės. Lenkų pėdsakai Kyjivo kapinėse

Parodos globėjas:

Lenkijos kultūros ir nacionalinio paveldo ministras prof.
Piotr Gliński,

Parodos organizatorius:

Nacionalinis Lenkijos kultūros paveldo užsienyje institutas „POLONIKA“

Nuotraukų autorius:
Scenografija ir grafinis dizainas:
Ekspozicijos gamyba:
Parodos autorius:

Norbert Piwowarczyk, Bartłomiej Gutowski
Barbara Kowalewska
Rafał Krauze Perfect Events
Bartłomiej Gutowski

Copyright by :

Nacionalinis Lenkijos kultūros paveldo užsienyje institutas „POLONIKA“; Bartłomiej Gutowski; Norbert Piwowarczyk 2021

ISBN 978-83-66172-46-3

Redagavimas:
Vermitas į lietuvių kalbą:
Anglų k. versija:
Projektas ir grafinis apipavidalinimas:

Alicja Berman
Robert Błaszkiwicz
Małgorzata Matysik
Kinga Niewieczyża

Informaciniai partneriai:

